

Кулікова Є.О.

аспірант кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку,
Одеський національний економічний університет

ОЦІНКА ПЕРШИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні положення пенсійної реформи України, яка була розпочата в 2017 році. Виявлені основні моменти першого етапу реформування пенсійної системи, такі як: осучаснення пенсій, скасування особливого порядку виплати пенсій працюючим пенсіонерам, внесення змін до страхового стажу та проаналізовані кожні з них. Показано процес зміни розміру мінімальних пенсій з початку реформи. Проаналізовано фінансовий стан Пенсійного фонду при проведенні пенсійної реформи та виявлені негативні та позитивні тенденції функціонування фонду. Показані позитивні та негативні аспекти першого етапу проведення пенсійної реформи. Виявлені основні моменти реформування пенсійної системи на другому етапі реформи, який розпочинається в 2019 році. Зроблені висновки та пропозиції щодо удосконалення реформування системи пенсійного страхування в Україні.

Ключові слова: пенсійна система, осучаснення, реформа, пенсійні виплати, страховий стаж, пенсіонер, мінімальна пенсія, пенсійний фонд, накопичувальна пенсійна система.

Постановка проблеми. В сучасних умовах соціально-економічного розвитку одним із основних інститутів соціального захисту населення є система пенсійного забезпечення, яка призначена для запобігання бідності серед пенсіонерів, задоволення їх основних потреб, заміщення втрачених доходів і підтримки звичного рівня життя людини після втрати працездатності. Україна є найбільш швидко старіючою країною світу, і, як наслідок, частка пенсіонерів стрімко зростає; пенсійний внесок є одним із найбільших в світі, а пенсійні виплати одними із найнижчих в Європі.

Однією з найбільш важливих соціально-економічних проблем національної економіки є реформування вітчизняної пенсійної системи. Україна знаходиться на сьогоднішній день у стадії реформування системи пенсійного страхування. Реформування національної пенсійної системи є важливою запорукою економічної стабільності в державі. Від того, наскільки ефективно організовано є пенсійна система в державі, залежить економічне благополуччя населення та стан економіки в цілому.

Актуальним завданням сучасного етапу соціально-економічних перетворень у нашій державі є радикальне реформування пенсійної системи, що має важливе значення для забезпечення сталого розвитку України, подолання наслідків фінансово-економічної кризи, підвищення рівня соціального забезпечення пенсіонерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості пенсійної реформи в розвинених країнах були розглянуті в роботах П. Болле, Д. Ла-Туліппе, М. Альбера, А. Анікіна, Е. Хижня, А. Силенко, Г. Мактагарт та інших. Проблеми пенсійного забезпечення досліджували в своїх працях такі вітчизняні вчені, як Т. Кир'ян, І. Кравченко, Е. Лібанова, Б. Надточій, А. Нечай, В. Яценко. Питанням фінансового забезпечення системи пенсійного страхування присвячені праці вітчизняних вчених Л. Альошина, Н. Внуко-

вої, І. Гнибіденка, В. Даценко, Б. Зайчука, О. Карпіщенко, О. Ковалю, Е. Лібанової, О. Макарової, Б. Надточія, С. Науменкової, Л. Омелянович, Д. Полозенка, М. Ріппи, С. Смирнова, В. Ткача, В. Тропіної, В. Федосова, І. Чугунова, І. Шкільник, Л. Якимової та інших.

Незважаючи на велику кількість публікацій щодо реформування системи пенсійного страхування, на сьогоднішній день існує низка невирішених проблем щодо вдосконалення механізму реформування пенсійної системи.

Формулювання цілей статті. Враховуючи вищесказане, метою статті є оцінка перших результатів проведення пенсійної реформи України.

Виклад основного матеріалу. Початок пенсійної реформи в країні поклав Закон України № 2148-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 03.10.2017 [1].

Положення реформи реалізуються вже кілька років. Однак за такий короткий термін реорганізувати всю систему досить важко, особливо якщо враховувати, що у країні зараз немає достатньої кількості ресурсів та можливостей для цього. Відповідно до одного з постанов, внесення змін до законодавчих актів буде здійснюватися ще протягом цілих десяти років. По закінченню цього терміну вся пенсійна система повинна серйозно змінитися, а допомога має стати набагато більше. З цього можна зробити висновок, що українці майже щороку будуть виходити на пенсію по абсолютно новим правилам [7].

Реалізація прописаних в законі заходів відбуватиметься в кілька етапів.

Перший з них – зміна формули розрахунку пенсій – відбувся восени минулого року. Раніше підвищення пенсії залежало тільки від рівня інфляції в країні (і то якщо вона перевищувала 3%, якщо ціни зростали повільніше, то розміри пенсій залишалися колишніми).

Тепер рівень інфляції буде враховуватися тільки наполовину. Решта 50% визначаються зростанням середньої зарплати по країні за останні три роки [5].

Потрібно зазначити, що з 1 жовтня 2017 року здійснено осучаснення пенсій. Під терміном «осучаснення» розуміється поступове підвищення пенсій. Із загальної чисельності пенсіонерів 11,7 млн. осіб, розмір пенсії після перерахунку зріс на 561,17 грн. (з 1886,78 грн. станом на 01.07.2017 року до 2447,95 грн. станом на 01.10.2017 року. Всі ці новації привели в підсумку до збільшення мінімальних пенсій до 1452 грн.

Крім того, автоматично перераховано на загальних підставах пенсії, призначені за спеціальними законами державним службовцям, посадовим особам органів місцевого самоврядування, журналістам, науковцям та ін.

В результаті проведення реформи було скасовано особливий порядок виплати щодо 476 тисяч працюючих пенсіонерів, яким виплачувалося лише 85% від розміру пенсій, але не менш 150% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Закон про введення 15% податку на пенсії для працюючих пенсіонерів був прийнятий 2 червня і набув чинності 1 липня 2016 року [6].

Уряд не планує збільшувати пенсійний вік, проте час виходу на пенсію збираються прив'язати до страхового стажу, який виростає. За проектом пенсійної реформи з 1 січня 2018 року для виходу на пенсію в 60 років буде потрібно 25 років страхового стажу. У 63 роки можна буде вийти на пенсію при стажі від 15 до 25 років.

Починаючи з 1 січня 2019 року особам, які мають страховий стаж 15 років, пенсії за віком призначатимуться в 65 років. Люди, які на момент призначення пенсій не матимуть необхідного стажу, зможуть його придбати (не більше 5 років).

Близько 50 тис. пенсіонерів зі стажем менше 25 років, які планували виходити на пенсію в 2018-му, будуть змушені продовжити працювати (табл. 1).

Вийти на пенсію стає все складніше, збільшується вік пенсіонерів. В Інтернеті з'явилися останні новини для жінок 55 років про пенсійну реформу в Україні. Тепер заслужений відпочинок після закінчення трудової діяльності залежить від опрацьованих років. Якщо трудовий стаж становить менше п'ятнадцяти років, пенсіонерам скасують пенсійні виплати, їм нараховують соціальну допомогу.

Зараз на заслужений пенсійний відпочинок йдуть в шістдесят. Щороку кількість трудового стажу буде збільшуватися, до 2028 року необхідний трудовий стаж становитиме 35.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) для професій зі списку № 1 і № 2 (шкідливе виробництво) зростає на 15% і 7% відповідно [4].

З 01.04.2018 року 2,7 млн. особам, які станом на 01.03.2018 року набули страховий стаж після призначення (або попереднього перерахунку пенсій автоматично, без особистого звернення) проведено перерахунок пенсії з урахуванням стажу та заробітної плати.

Як з'ясувалося, з моменту старту пенсійної реформи в Україні різко зменшилася кількість пенсіонерів. У Пенсійному фонді в жовтні 2017 року на обліку перебували 11 млн 766 тис. 800 пенсіонерів. А станом на липень 2018 року офіційно в країні нараховувалося 11 млн 441 тис. 400 осіб.

Таким чином, з початку реформи в Україні стало на 325 тисяч 400 пенсіонерів менше. При тому, що згідно зі звітом про кількість пенсіонерів і суми щомісячних призначених пенсій, чисельність пенсіонерів, які перебувають на обліку в Пенсійному фонді, в 2016 році становила 346 тисяч пенсіонерів, а в 2017 році – 412,7 тисячі.

Незважаючи на проведені зміни, одними з головних вад системи пенсійного забезпечення залишаються низький рівень пенсійних виплат і незбалансованість бюджету Пенсійного фонду України.

За оцінкою експертів проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» [8] загрозу стабільності

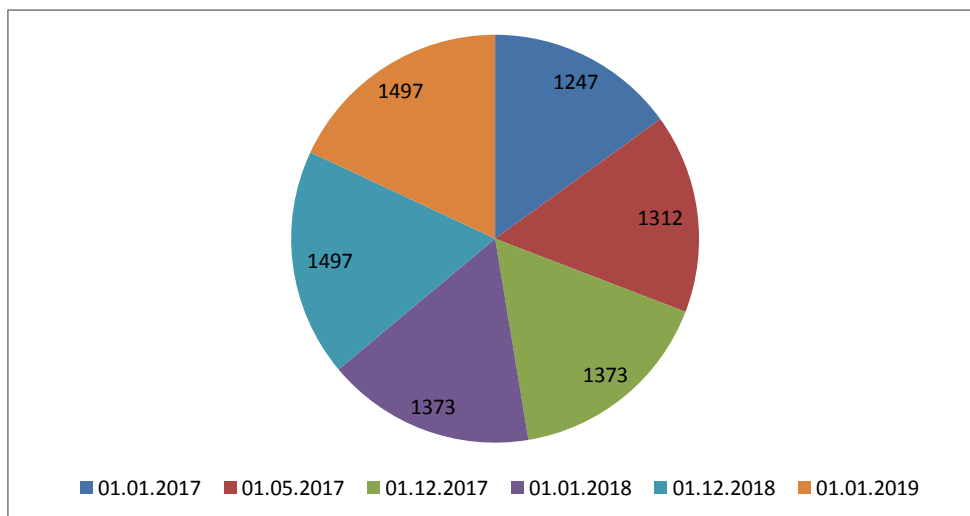

Рис. 1. Розміри мінімальної пенсії від початку пенсійної реформи, грн. [3]

Вихід на пенсію з 2017 по 2028 роки

Період	В 60 років	В 63 роки	В 65 років
По 31 грудня 2017 року	15 років (жінки в 58 років)	-	-
В 2018 році	25 років (жінки – в 58 років та 6 місяців)	Від 15 до 25 років	-
В 2019 році	26 років (жінки – в 59 років)	Від 16 до 26 років	Від 15 до 16 років
В 2020 році	27 років (жінки – в 59 років та 6 місяців)	Від 17 до 27 років	Від 15 до 17 років
В 2021 році	28 років	Від 18 до 28 років	Від 15 до 18 років
В 2022 році	29 років	Від 19 до 29 років	Від 15 до 19 років
В 2023 році	30 років	Від 20 до 30 років	Від 15 до 20 років
В 2024 році	31 років	Від 21 до 31 років	Від 15 до 21 року
В 2025 році	32 років	Від 22 до 32 років	Від 15 до 22 років
В 2026 році	33 років	Від 23 до 33 років	Від 15 до 23 років
В 2027 році	34 років	Від 24 до 34 років	Від 15 до 24 років
з 2028 років та в подальшому	35 років	Від 25 до 35 років	Від 15 до 25 років

Джерело: складено за даними [2]

пенсійній системі спричиняють млява динаміка економічного зростання; існування великого «тіньового» сектору і, відповідно, недостатність пенсійних внесків; брак розвинених фінансових ринків для безпечного та надійного інвестування пенсійних заощаджень тощо.

Разом з тим, залишається на низькому рівні мінімальний розмір пенсії за віком. Сьогодні мінімальна пенсія (1452грн.) майже вдвічі нижча від фактичного прожиткового мінімуму, який визначається Міністерством соціальної політики (в цінах жовтня ц.р. – 2 765 грн). При цьому, зазначеного показника не досягає навіть середній розмір пенсії, який на 1 липня 2018 року склав 2 562 грн. Пенсії на рівні і менше фактичного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, отримують більше 70% пенсіонерів. Співвідношення середньої пенсії до середньої зарплати вже становить близько 30% і продовжує знижуватися.

Незадовільний фінансовий стан Пенсійного фонду. У 2018 році до бюджету Пенсійного фонду спрямовується 139 млрд. грн. з Державного бюджету. Проте дефіцит бюджету Пенсійного фонду лише 21 млрд. грн., а решта коштів – це зобов'язання держави. Зниження з 1 січня 2016 року розміру єдиного внеску до 22 % не призвело до суттєвого зростання надходжень до Пенсійного фонду. Тому основними завданнями в подальшому є істотне підвищення мінімального розміру заробітної плати та зростання загального рівня оплати праці в собівартості продукції, здійснення заходів на зменшення «тіньової» зайнятості та виплати зарплати в конвертах тощо [6].

З 2019 року починається другий етап реформування пенсійної системи. Закон № 2148-VIII також вимагає впровадження з 1 січня 2019 року накопичувальної системи пенсій. Як зрозуміло з назви, вона дозволить українцям самостійно збирати на свою пенсію шляхом відрахувань відсотка з кожної зарплати на спеціальний рахунок. Як саме це відбуватиметься, в тексті закону не прописано. Ці моменти Кабмін мав розробити в цьому році, але процес явно затягується.

Є кілька варіантів запровадження накопичувальної системи.

Перший – найбільш інноваційний – передбачає повну відмову від традиційного механізму виплати пенсій через Пенсійний Фонд.

Другий варіант передбачає одночасне функціонування двох систем. Світовий досвід з цього приводу виглядає неоднозначно. У деяких країнах від накопичувальної системи в результаті зовсім відмовилися, в інших вона використовується досить активно, тож суперечки серед політиків виникають не на порожньому місці.

Проте до цього часу Урядом не підготовлено відповідного законопроекту. Розробленим Міністерством соціальної політики і схваленим нещодавно Кабінетом Міністрів України пропонується перенести термін запровадження цієї системи на 1 січня 2020 року, що є негативною тенденцією, враховуючи, що за нормативними актами накопичувальна система функціонує декілька років.

Ще однією негативною ознакою пенсійної реформи можна вважати про відсутність інформації щодо реформування недержавного пенсійного страхування.

Ще один пункт Закону № 2148-VIII. Він передбачає щорічне підвищення пенсій на певну суму. Знову ж таки, поки що неясно, як саме буде відбуватися ця процедура і яким буде підвищення. Поки відомо, що перша хвиля системних підвищень повинна відбутися 1 березня 2019 року. Крім того, з 2019 року відбуватиметься автоматична індексація пенсій.

Висновки. Отже, дивлячись на все вище сказане, можемо зробити висновки, що Україна зараз перебуває у важкому пенсійному становищі, пенсіонери не можуть жити і задовольняти в повному обсязі свої постійні життєві потреби. Кожного дня на вулиці від бабусь або дідусяв ми чуємо, як погано жити людині у пенсійному віці в нашій країні. Найближчим часом проблема старіння нації може ще погіршитися, що призведе до зниження пенсійного забезпечення.

Щоб не допустити цього необхідно зробити поступове покращення життєдіяльності людини. Спираючись на все вище сказане, необхідно як найскоріше покращити пенсійну систему в Україні, здійснивши ряд реформ:

1) звільнити депутатів, забезпечених родин, суддів, прокурорів та інших заможних людей від пільг, якими вони користуються, а за рахунок цих коштів підвищити пенсії іншим категоріям пенсіонерів;

2) збільшити суму доплати людині, яка перебуває на пенсії, але не зважаючи на це працює, а не забирати її взагалі;

3) виховувати підрастаюче покоління так, щоб воно розуміло, що обов'язкове пенсійне страхування необхідне кожному;

4) відпрацювати ряд заходів щодо позбавлення від «тінізації» заробітної плати, приховування доходів населення та уникнення від сплати податків.

Реформування пенсійної системи дозволить в найближчі 5 років досягти вищого рівня і вивести нашу країну на передові позиції у всьому світі. А найголовніше зробить людей, які досягли пенсійного віку щасливішими, чим може у майбутньому посприяти зменшенню старіння нації.

Список літератури:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>.
2. Матеріали інформаційного сайту Всеукраїнської асоціації пенсіонерів. URL: <http://www.uarp.org/news/1504860744>.
3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/pfu/control/index>.
4. Пенсійна реформа в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricconomy/2318109-pensijna-reforma-zmini-aki-torknutsa-ukrainciv.html>.
5. Пенсійна реформа: зміни-2018. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/01/12/31833038/https://minfin.com.ua/ua/2018/01/12/31833038/>
6. Пенсійна реформа: основні положення / Урядовий кур'єр від 10 квітня 2018. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pensijnareforma-osnovni-polozhennya>.
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України. 2003. № 49.
8. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>.

Куликова Е.А. ОЦЕНКА ПЕРВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРОВЕДЕНИЯ ПЕНСИОННОЙ РЕФОРМЫ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены основные положения пенсионной реформы Украины, которая была начата в 2017 году. Выявлены основные моменты первого этапа реформирования пенсионной системы, такие как: осовременивание пенсий, отмена особого порядка выплаты пенсий работающим пенсионерам, внесение изменений в страховой стаж и проанализированы каждые из них. Показан процесс изменения размера минимальных пенсий с начала реформы. Проанализировано финансовое состояние Пенсионного фонда при проведении пенсионной реформы и выявленные негативные и позитивные тенденции функционирования фонда. Показаны положительные и отрицательные аспекты первого этапа проведения пенсионной реформы. Выявлены основные моменты реформирования пенсионной системы на втором этапе реформы, который начинается в 2019 году. Сделанные выводы и предложения по совершенствованию реформирования системы пенсионного страхования в Украине.

Ключевые слова: пенсионная системы, осовременивание, реформа, пенсионные выплаты, страховой стаж, пенсионер, минимальная пенсия, пенсионный фонд, накопительная пенсионная система.

Kulikova Elizaveta. EVALUATION OF THE FIRST RESULTS OF THE PENSION REFORM OF UKRAINE

The urgent task of the present stage of socio-economic transformations in our country is a radical reformation of the pension system, which is essential for ensuring sustainable development of Ukraine, overcoming the consequences of the financial and economic crisis, and raising the level of social security for pensioners. One of the most important socio-economic problems of the national economy is the reform of the domestic pension system. Ukraine is currently in the stage of reforming the pension insurance system. Reforming the national pension system is an important guarantee of economic stability in the state. The economic well-being of the population and the state of the economy as a whole depend on how efficiently the pension system is organized in the state. The article deals with the main provisions of the pension reform of Ukraine, which was started in 2017. The main points of the first stage of pension system reform are revealed, such as: modernization of pensions, abolition of special arrangements for pension payments for working pensioners, changes in the insurance period and analysis of each of them. The financial status of the Pension Fund during the pension reform is analyzed. The positive and negative aspects of the first stage of the pension reform are shown. The main points of the reform of the pension system at the second stage of the reform, which begins in 2019, are revealed. Conclusions and suggestions on improving the reform of the pension insurance system in Ukraine are made. So, looking at all the above, we can conclude that Ukraine is now in a difficult pension situation, pensioners can not live and fully meet their permanent living needs. Every day, on the street from our grandparents, we hear how bad it is for a person at retirement age in our country. In the near future, the problem of aging the nation may deteriorate further, which will lead to a reduction in pensions. Reforming the pension system will allow the next 5 years to reach a higher level and bring our country to the forefront of the world. And most importantly, people who have reached the retirement age will be happier than they can in the future contribute to reducing the aging of the nation.

Key words: pension systems, modernization, reform, retirement benefits, insurance record, pensioner, minimum pension, pension fund, accumulative pension system.